Turisme La Costera

Tresors de l'interior

GUIA GENERAL

www. turismelacostera.com

Turisme
La Costera
Tresors de l'interior

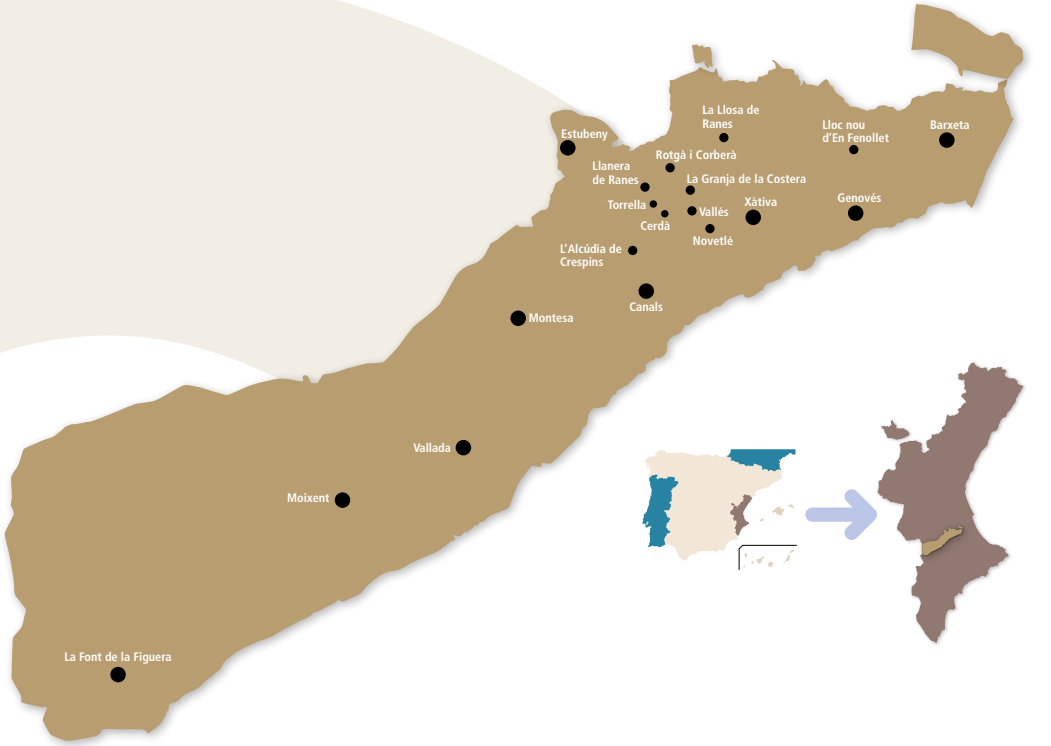

Som una comarca geogràfica i històrica valencianoparlant.

La Costera és una comarca d'interior amb el valencià com a llengua materna. La componen 19 pobles: Moixent, la Font de la Figuera, l'Alcúdia de Crespins, Canals, Barxeta, la Llosa de Ranes, Montesa, la Granja de la Costera, Novetlè, Cerdà, Estubeny, Rotglà i Corberà, Torrella, el Genovés, Vallada, Llanera de Ranes, Vallés, Llocnou d'en Fenollet i Xàtiva.

La comarca està formada per la unió de dues subcomarques. La Vall de Montesa integrada per Montesa, Vallada, Moixent i la Font de la Figuera; **més l'Horta de Xàtiva** que comprén la resta de pobles. El nom d ela comarca està pres de la zona nord de l'Horta de Xàtiva, on tradicionalment s'ha anomenat "La Costera de Ranes" a la línia de poblacions conformada per Cerdà, Torrella, Llanera de Ranes, Torrent d'En Fenollet i Rotglà i Corberà.

la Costera és una vall fluvial entre muntanyes, amb el pel riu Canyoles com a fil d'aigua que vertebra la comarca. Quan el riu arriba a la zona oriental de la comarca, a l'extrem de l'horta de Xàtiva, vora el Puig, desemboca en el riu Albaida, del qual és afluent.

1.- POBLES AMB ENCANT

Un passeig al llarg de la Costera ens mostra les empremtes encara ben visibles de l'origen dels nostres pobles, de la seua trama urbana primigènia i dels edificis històrics. Un recorregut al llarg de la Història des de l'edat mitjana fins els nostres dies.

Vista de Montesa. Plaça de la Vila

Montesa és una vila enclavada als peus del castell. Encara conserva gran part de la trama urbana medieval amb alguns edificis bastits amb carreus de pedra. Els carrers estrets i en pendent conflueixen en la plaça de la vila.

En accedir a la plaça des del carrer de Sant Miquel, trobem la Casa de la Vila amb l'"Espai Llotja" a la dreta i la Casa Badia a l'esquerra. Com a teló de fons, la façana de l'església de l'Assumpció.

La Casa de la Vila (s. XVI-XVII) és la més antiga de la comarca que es conserva, amb un porxi de l'època i una galeria d'arcs superior. L'interior custodia dues maces barroques d'argent de 1605 que fa servir l'Ajuntament en les grans solemnitats. La Casa Badia que data del segle XVI va ser bastida per l'orde de Montesa. Té una sòbria façana de pedra i sobre la porta d'accés es veu encara un escut arrasat.

L'església data del segle XVIII (1702), encara que el campanar és anterior, de l'últim terç del segle XVI. Presideix la portada un relleu de marbre de la Mare de Déu de Montesa. Conserva l'orgue barroc, dues taules del Calvari, una pintada pel Mestre de Xàtiva i l'altra pel Mestre de Borbotó. També hi trobem els retaules de Sant Sebastià de Gaspar Requena i el d'Ànimes pintat pel seu fill Vicent Requena. Altres obres artístiques de la parròquia i del Castell es poden admirar al Museu Parroquial, molt proper.

Per a salvar el desnivell a una cota superior, una rampa doble aboca a la plaça. Té adossada una font i un banc corregut on seure. Des d'aquest nucli de la població podem pujar al castell fent un passeig.

Plaça de la Font de la Figuera

La plaça, rectangular, conté dos punts de referència. En un extrem se situa el monument de marbre al pintor Joan de Joanes, l'autor del retaule major de l'església parroquial, obra de l'artista Nassio Bayarri (1956). En l'altre, la Casa de la Vila i la font de l'any 1858 projectada per l'arquitecte Joan Mercader i Gouthier.

Des d'aquest punt s'ascendeix al temple parroquial de la Nativitat (1737) el retaule major del qual va ser realitzat en 1550 pel pintor del Renaixement Joan de Joanes. Seguint per la part antiga de la població, en la zona més elevada hi ha el monument dedicat al General Vicente Rojo, militar de la II República Espanyola. Des d'ací s'albira el extens paisatge de la serra amb l'ermita de Santa Bàrbara i la vall.

Nucli Antic de Xàtiva

La plaça de Calitx III, popularment coneguda com de la Seu, ens pot servir de punt de partida. Històricament allotjava el centre del poder polític i religiós, ja que a més de la Seu molt a prop, a l'inici del carrer de la Corretgeria es trobava la desapareguda Casa de la Ciutat. Allí s'enfronten les façanes de l'antic Hospital de Santa Maria i la de la Seu.

Nucli Antic de Xàtiva

La façana monumental de l'Hospital pertany al Renaixement ple. La porta d'accés forma part d'un arc triomfal. A la planta noble trobem uns finestrals classicistes i una galeria d'arcs recorre el pis superior. En canvi, la porta de la capella és encara obra tardogòtica, esculpida per l'artista Jaume Vicent amb un arc conopial i àngels músics. Al cantó de l'edifici, davall de la teulada uns gegants sostenen l'escut amb l'anagrama de Maria.

La Seu es va començar a construir a començaments del segle XVII, en temps de l'arquebisbe Ribera, sobre l'antiga Mesquita major. El temple mai no es va arribar a concloure perquè faltaria el segon campanar. La façana principal definitiva és la part més moderna de l'edifici, rematada a principis del segle XX. Està precedida per dues escultures de bronze d'Octavi Vicent dedicades als papes Borja.

La plaça del Mercat, antigament dita de les Cols, és un altre centre d'interès. Conserva part dels porxins del segle XVIII i algun edifici ressenyable com la Posada del Peix. En els darrers anys la plaça ha esdevingut centre d'oci i reunió social.

Als voltants destaquen carrers com el de Montcada amb nombrosos palaus (Montortal, Diego, Sanç...) i convents. El carrer desemboca en la plaça de la Trinitat, amb la font gòtica i la portada de l'antic convent de la Trinitat.

Vallés. Un poble petit amb palau

Petit poble d'uns 150 habitants i poc més d'1 km^2 de terme municipal que compta amb una església barroca i un palau senyorial medieval. Com quasi tots els pobles de moriscos, l'església es va dedicar a Sant Joan Baptista. La façana molt senzilla i emblanquinada té un remat mixtilini i compta amb espadanya. Al palau gòtic dels Sanç, molt ben conservat, es poden admirar les característiques finestres coronelles.

2.- UN PATRIMONI ÚNIC

Descobreix al nostre territori jaciments arqueològics que han tret a la llum l'hàbitat dels neandertals, poblats ibers o construccions andalusines. Hi trobaràs també una de les primeres ermites cristianes bastides en temps de Jaume I, l'obra de famosos pintors medievals i renaixentistes o els fumerals industrials de rajola més alts del país.

La Cova Negra. Xàtiva

És un dels jaciments del Paleolític mitjà més importants del sud-oest d'Europa. La seua ampla cronologia data de fa 300.000 y 35.000 anys, moment del desenvolupament de la cultura mosteriana i de l'aparició al continent dels neandertals (Homo Neanderthalensis).

La cova es localitza vora el riu Albaida, just en un punt estratègic que permetia l'abastiment d'aigua, la cacera i sobretot el control del pas per l'Estret de les Aigües. Ocupa una superfície d'uns 500 m^2.

Els períodes d'ocupació de la cova per part de la població neandertal al llarg de tot aquell temps han estat breus i intermitents, per causa de la gran mobilitat de les societats caçadores i recol·lectores.

Les successives excavacions han proporcionat abundant material arqueològic. S'han recuperat ossos de fauna, instruments lítics, cendres de fogueres, etc. que ens parlen del mode de vida dels seus pobladors. Entre les restes òssies dels neandertals destaca el parietal trobat durant la campanya duta a terme per Gonçal Vinyes entre 1928 i 1933.

La designació *Parietal I* correspon a un individu adult masculí. És un fragment de crani que amida 12 x 11 cm i té entre 120.000 i 35.000 anys. Al Museu de l'Almodí es pot veure una rèplica exacta de l'original que s'exposa al Museu de Prehistòria de València.

La Bastida de les Alcusses. Moixent

Poblat ibèric fortificat situat en la Serra Grossa. Ocupava unes sis hectàrees i tindria una població d'uns 600 habitants. La cronologia s'estén entre el final del segle V i el final del segle IV a.n.e. El període d'ocupació va ser curt, només durant unes 3 ó 4 generacions, vora 100 anys. Va tindre un final violent. Va ser atacat i abandonat.

Aquesta ciutat ibèrica comptava amb 4 portes fortificades. Les excavacions han tret a la llum la trama urbana, amb els carrers principals que permetien els pas dels carros, i els carrerons i les placetes. El jaciment ha proporcionat nombroses troballes arqueològiques, entre les que destaquen diverses falcates, planxes de plom amb escriptura, una roda de carro i la peça més coneguda: el Guerrer de Moixent. Malgrat tractar-se d'una petita figura de bronze de només 7,3 cm d'altura i 53,58 g de pes, el Guerrer ha esdevingut tot un símbol de la cultura ibera al nostre país. S'exhibeix al Museu de Prehistòria de València.

Extramurs s'ha construït un habitatge reproduint el model de cases del poblat. Amb pis de terra batuda, el sostre pla amb un poc de pendent, una llar, un teler, etc. Fins i tot els visitants poden moldre farina o obrir el pany de la porta amb clau de fusta.

Torre dels Coloms. Moixent

De les ruïnes del castell almohade (1172-1200) resta en peu una torre albarrana anomenada dels Coloms o Torre mora. Construïda amb la característica tàpia de l'arquitectura islàmica, són visibles a l'exterior dels murs les petjades dels metxinals usats per a anar bastint l'estructura arquitectònica.

Joan de Joanes. Pintor del Renaixement

Fill del pintor Vicent Macip, Joan Vicent Macip i Navarro (ca. 1505-1579) conegut com Joan de Joanes és el pintor més destacat del temps de la Contrareforma. Joanes va crear escola en la pintura valenciana. El seguidor més proper fou el pintor de Montesa Gaspar Requena (ca. 1515-1585), amic íntim i col·laborador, qui durant uns anys va residir a Xàtiva, on va tenir taller. La Costera conserva bastants obres dels dos pintors.

Ermita de Sant Feliu. Xàtiva

Fou erigida al segle XIII, en temps de la conquesta de Jaume I, en la Costa del Castell sobre l'antiga catedral visigòtica.

La portada és d'estil romànic tardà. Bastida amb carreus de pedra, consta d'un arc de mig punt i decoració de palmes i trenats. L'interior d'arcs diafragmàtics i capelles entre contraforts respón a l'arquitectura denominada de conquesta.

Alberga un magnífic conjunt d'obres d'art. El primer que veiem és la pica d'aigua beneïda esculpida en relleu sobre alabastre al segle XIII. S'hi representen dues escenes: la Nativitat (amb inclusió de la figura de la partera arromangada) i l'Adoració dels pastors.

El gran retaule major (9 m) va ser pintat entre finals del segle XV i principis del XVI pels Mestres de Xàtiva, d'Artés i de Borbotó, pintors dels que trobem altres obres a la comarca.

El temple de Sant Feliu se situa en l'espai que ocupava la primitiva ciutat des d'època romana.

Fumerals de rajola. Patrimoni industrial

Els fumerals recorden l'antiga presència de les fàbriques i el treball industrial del passat. S'han convertit en fites urbanes, gairebé en elements d'art públic a la intempèrie. Constitueixen veritables monuments de la industrialització, com una mena d'obeliscs. La industrialització a la Costera va anar lligada a l'avanç del ferrocarril. Les fàbriques que albergaven els fumerals s'alçaren entre la segona meitat del segle XIX i la primera del XX. Alguns fumerals s'han perdut, però a Xàtiva, Canals, l'Alcúdia de Crespins i Vallada encara en resten en peu.

Taulelleria valenciana

Una de les etapes d'esplendor de la pintura ceràmica va ser protagonitzada per la nissaga xativina dels Disdier entre les acaballes del segle XVIII i primeries del XIX, moment del canvi de l'estil rococó al neoclassicisme.

Els carrers de la Costera mostren nombrosos plafons devocionals procedents de les Fàbriques Reials. Es tracta d'un veritable museu a l'aire lliure. Situats la majoria als nuclis antics de les poblacions, ens recorden les devocions dels nostres avantpassats.

L'obra més destacada és el retaule dedicat a la Mare de Déu de la Seu del carrer de Noguera de Xàtiva, obrat al mur de l'apotecaria Artigues, vora el campanar de la Seu. És el retaule valencià del segle XVIII més gran que resta en la via pública.

3.- UNA HISTÒRIA APASSIONANT

La situació geogràfica de la comarca, constituïda des d'antic en territori fronterer i pas natural a Castella, ha afavorit la construcció de castells i fortaleses. A més, la Costera és també el bressol dels Borja, la família que des del no res va assolir en tan sols dues generacions el màxim poder del món europeu.

Castell de Montesa

De possible origen iber i romà, l'antecedent directe de la fortificació actual va ser aixecat pels àrabs, del qual hi ha una primera referència documental al segle X.

Després de la supressió de l'Orde del Temple, Jaume II i el papa Joan XXII crearan el 1317 una nova Orde que serà l'hereva directa dels béns del Temple: l'orde de Montesa. La seua creació responia, d'una banda a recollir els béns de l'extinta Orde del Temple i de l'altra crear una milícia que pogués protegir la frontera sud del Regne de València. En 1319 Jaume II va donar la fortalesa a la nova Orde, moment el qual, el castell va ser reconstruït i ampliat. La fortalesa de Montesa va passar a ser la seu de la nova i passa per ser, l'única Orde monàstic militar de l'antic Regne de València.

Castell de Montesa

El 23 de març de 1748 un terratrèmol va destruir gran part del castell-convent, obligant als frares que van sobreviure a desplaçar-se a València, on es va construir un nou monestir, conegut com el Temple. El 1926 les restes del castell-convent de Montesa es declaren monument nacional.

A partit de 1996 es consoliden algunes restes, es condiciona l'accés i la porta principal, alhora que s'efectuen prospeccions arqueològiques. restaurar el perímetre exterior de la muralla i entre 2007 i 2008 es va reconstruir la sala capitular del castell.

La fortificació actual correspon a la reforma efectuada en època cristiana sobre la base de la fortificació musulmana, de la qual resten l'entrada en forma de colze i l'albacar. L'entrada al castell es realitza a través d'una rampa d'accés que acabava en un pont llevadís i que salva la zona de l'albacar del castell.

Castell de Xàtiva

La zona ha estat ocupada almenys des de l'Edat del Bronze. Escenari de diversos conflictes bèl·lics al llarg de la Història: la Segona Guerra Púnica, la Guerra dels Dos Peres, la Guerra de Successió, la Guerra del Francès, etc. Ha patit nombroses reformes i adaptacions durant tot aquest temps.

L'accés a l'interior del castell es realitza per la Porta Ferrissa, que ens condueix a la plaça d'armes. Des d'ací, a la part oriental se situa el castell menor i a ponent el major. Contraposada a la porta Ferrissa trobem la Porta dels Socors que comunica amb la vall de Bisquert.

En realitat es tracta de dos castells, el Major i el Menor, units per una doble línia de muralla.

Castell Menor: destaquen dues portes en arc apuntat gòtic. La primera s'anomena d'Aníbal. Conta la llegenda que durant la Segona Guerra Púnica (218 a.n.e.) passà per ací el general cartaginés.

Castell Major:el primer edifici que es veu és la capella neogòtica de Sant Jordi (s. XX) i a continuació l'escalinata on s'han situat els canons de bronze de finals del segle XVII.

Capella gòtica de Santa Maria. És un dels pocs edificis medievals sencers que resten en peu al castell. En 1431 la reina Maria manà construir la capella sobre una anterior del segle XIII. En l'interior, al bell centre, trobem el sepulcre neogòtic del compte d'Urgel.

A la zona de la Salòquia, la part més elevada del castell, hi ha el palau de l'alcaid i la presó que va custodiar personatges il·lustres:El comte Jaume d'Urgell I El duc de Calàbria.

Territori Borja

Dos membres de la família Borja arribaren al pontificat durant el segle XV. Alfons de Borja, nascut a Canals, amb el nom de Calixt III (1455-1458) i el seu nebot de Xàtiva Roderic de Borja, amb el d'Alexandre VI (1492-1503). Aquesta branca de la nissaga era originària de la Costera i arribà a ser una de les més poderoses del moment.

Petjades dels Borja a la Costera:

Capella de Santa Anna. Sent cardenal Alfons de Borja manà construir la capella vers 1452 en la Seu Vella de Xàtiva. Fou enderrocada per a concloure el temple actual, però encara podem admirar algunes restes escultòriques que s'han conservat.

Al Museu de la Seu s'exhibeix el retaule pintat per Joan Reixach, actualment muntat en un bastidor del segle XX. En la taula lateral veiem Alfons de Borja agenollat als peus del bisbe sant Ildefons, patronímic del donant.

Calze de Calixt III. Al Museu de la Seu de Xàtiva es pot veure la peça d'orfebreria donada pel primer papa Borja.

Capella de la Mare de Déu de les Febres. Francesc de Borja erigí la capella en la Seu Vella de Xàtiva l'any 1497, sent bisbe de Teano, tresorer d'Alexandre VI i president de la Càmera Apostòlica.

A aquesta capella pertanyia la taula de la Mare de Déu i el Xiquet que va enviar per a la capella de les Febres des de Roma pintada pel Pinturicchio, l'artista que treballava a les estances Borja d'Alexandre VI. Actualment s'exposa al Museu de Belles Arts de València.

L'oratori i el palau de la Torre de Canals. Jofré de Borja, pare del futur papa Alexandre VI, adquirí el lloc vers 1435. Ocupat des d'època islàmica, el palau cristià degué ser bastit en el segle XIV i reformat pels Borja. Roderic de Borja-Llançol, l'últim senyor Borja de la Torre, en 1506 va vendre el lloc al Consell de la ciutat de Xàtiva.

Encara resta en peu la torre de guaita amb talús, ara exempta. La part superior ha estat reconstruïda a finals del segle XX. Al Museu de l'Almodí de Xàtiva podem veure una maqueta del palau amb l'aspecte que tindria en època dels Borja, al segle XV.

En l'oratori es conserva un xicotet retaule pintat pel Mestre de Borbotó a principis del segle XVI.

Territori Borja

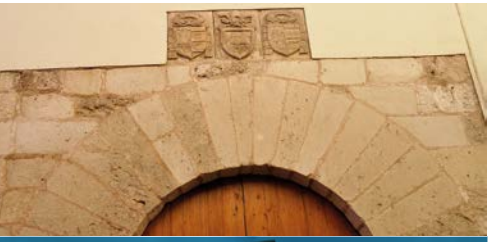

Palau de l'Ardiaca. Molt a prop de la col·legiata de Xàtiva se situa l'edifici de l'Ardiaca, una de les dignitats medievals de l'església xativina.

Sobre la porta que dóna accés al recinte veiem tres escuts esculpits. Al centre el de Calixt III timbrat amb la tiara pontifícia i les claus de Sant Pere. Als costats, els dels nebots Roderic i Lluís, amb el bou dels Borja i les faixes dels Oms.

Ermita de Santa Anna. Edifici gòtic de mitjan segle XV enclavat al terme de Xàtiva, al cim de la muntanya de Santa Anna. En el primer tram, la clau de volta conté les armes d'un eclesiàstic de dignitat menor de la família Borja-Oms (la branca del papa Alexandre VI).

Casa Natalícia de Roderic de Borja. Roderic era fill d'Isabel de Borja, germana de Calixt III, i de Jofre Gil de Borja. Tenien la casa pairal, on va nàixer Alexandre, al barri de Sant Pere.

Església de Sant Francesc. Els Gil de Borja tenien el patronatge i el dret de sepultura en una capella de l'església del desaparegut convent franciscà de Xàtiva.

La capella gòtica de l'Hospital de Santa Maria de Xàtiva actualment és el centre d'interpretació de la marca "Territori Borja".

4.- UNA GASTRONOMIA EXQUISIDA

La gastronomia tradicional de la Costera es basa en la dieta mediterrània d'interior. Són típiques les diverses receptes amb l'arròs com a ingredient principal, destacant especialment l'arròs al forn, i també el putxero o el gaspatxo. Entre els dolços, alguns dels quals tenen el seu origen en l'edat mitjana, cal remarcar l'arnadí, l'almojàvena o la fogassa.

Arròs al forn. Arròs elaborat en cassola d'obra, conté principalment cigrons, creïlla, carn, botifarra, alls i tomata.

Almoixavena: De textura suau, es fa amb farina, sucre i sagí com a ingredient singular.

Arnadí: Dolç deliciós la base principal del qual és la carabassa o el moniato i l'ametla.

A la Costera occidental, per influencia manxega, podem gaudir de plats com el **gaspatxo**, elaborat en ocasions amb carn de cacera i aromatitzat amb pebrella, i les **gatxamigues**, farinetes cuites amb ingredients senzills com farina, oli, alls i ceba.

A Moixent es fan uns dolços especials d'ametla que porten el nom de **Moixentins**.

En Tots Sants, és costum preparar les **fogasses**, dolç de rebosteria tradicional fet amb carabassa i ornada amb nous, ametles i panses, així com els **panellets** fets amb massapà al que li donen forma d'ossets. En Sant Donís també són típics uns altres postres de massapà, donant-li forma de les fruites i verdures típiques de l'horta. En quasi totes les festes dels pobles de la nostra comarca trobarem a la taula sequillos, rotllets d'anís, pastissets de moniato, rosegons, coquetes de sagí, cocolets, ametlats, mantegades entre altres. En la Font de la figuera són molt típics els rollets de flora, els rollets de most i els rollets d'aiguardent.

5.- LA NATURA AL TEU ABAST

Viu una experiència única a la Costera, una regió de gran riquesa mediambiental i ecològica. Paisatges de muntanya, riberes i hortes on poder gaudir de vistes espectaculars i de la tranquil·litat dels paratges naturals amb bells colors i fragàncies que canvien en cada estació de l'any.

Terres dels Alforins

Marca del territori enològic que inclou les localitats de Moixent i la Font de la Figuera, al voltant de la Vall de les Alcusses. Constitueix un paisatge de secà interior caracteritzat pel conreu històric de vinyes i oliveres.

Entorn del Bosquet. Moixent

Embassament construït al segle XVIII per al regadiu, per a abastir d'aigua els conreus dels horts del voltant mitjançat una xarxa de sèquies. Llac artificial a base de murs de contenció amb contraforts d'interés hidrològic i mediambiental caracteritzat per les poques fluctuacions i canvis de nivell. S'hi crien tenques, anguiles i carpes entre altres espècies piscícoles.

Vora la pressa hi ha un petit bosc de carrasques monumentals, algunes centenàries, acompanyades de pins, bosc baix i herbes aromàtiques com romer o pebrella.

Paratge de les Ermites i el Sumidor. Vallada

Paisatge mediterrani de muntanya amb predomini de pins on s'inicia la Serra Grossa, on foren erigides ermites des del segle XVI. Actualment hi ha l'ermita del Crist (s. XIX) i l'ermita de Sant Sebastià (s. XVIII).

El riu de Sants i el Canyoles

El naixement del riu dels Sants es localitza a l'Alcúdia de Crespins. Es nodreix de l'aqüífer del Massís del Caroig, passa per Canals i desemboca al riu Canyoles.

El Canyoles naix al paratge del Capurutxo, a 900 m d'altura, en la Font de la Figuera i rep aportacions de més de 25 barrancs. La vall del riu corre paral·lela a la Serra Grossa (sistema prebètic) travessant tota la comarca al llarg de 40 km.

Formen un bell paisatge natural d'una gran riquesa mediambiental.

Tradicionalment l'aigua dels Sants i Canyoles s'ha aprofitat per al reg agrícola.

Paratge natural del riu de Barxeta.

L'arquitectura i enginyeria de l'aigua arriba a la seua plenitud al Parc Natural Municipal Riu de Barxeta, Este espai alberga valors naturals, paisatgístics i de patrimoni cultural. És possible fer una sèrie de rutes pel terme en bicicleta o a peu. Forma part de la xarxa de Paratges Naturals municipals declarat l'any 2008.

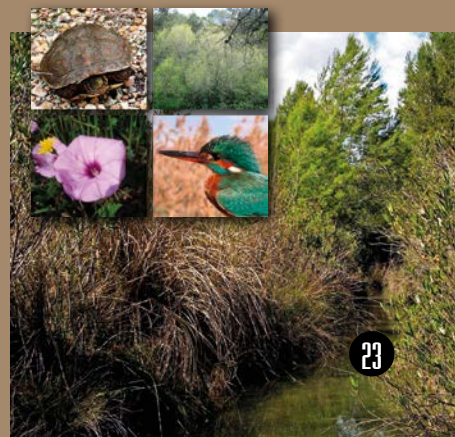

6.- LLOC D'AVENTURES I ESPORT

La comarca de la Costera ofereix un entorn a l'aire lliure únic on realitzar diferents tipus d'activitats i excursions en plena naturalesa. L'orografia específica permet gaudir des d'un agradable passeig per la natura fins a practicar senderisme i BTT, espeleologia o escalada. Descobreix les nostres rutes per riberes, muntanyes, barrancs, coves, esplanades, etc., paisatges diversos amb zones d'acampada, d'esbarjo i altres serveis.

Senderisme + BTT

Podem triar entre diversos senders homologats segons el nivell de dificultat, amb els corresponents panells explicatius en els punts d'eixida i senyalitzacions. També podem gaudir de rutes locals.

El sender GR 237 té etapes que discorren per alguns pobles de la Costera: Moixent, Vallada o la Font de la Figuera. El GR 7 que recorre el sector mediterrani de la península, des d'Andorra a Tarifa, i connecta amb Grècia, passa per la Costera: l'etapa 11a travessa Vallada.

Escalada

Destaquen la Mola de Montesa, amb la Pedra Senyora que és una formació rocosa aïllada, i la Penya de l'Aventador a Alboi (el Genovés). També trobarem zones d'escalada al Paratge de les Ermites de Vallada o al Barranc de les Clotxes de la Font de la Figuera.

Espeleologia

Les coves més conegudes i visitades:

Vallada: Túnel del "Sumidor", formació càrstica amb l'entrada en la capçalera del Barranc del Penyó. Té vora 1.300 m de recorregut.

Moixent: Cova del Camp Redó, en l'entorn del Bosquet. És bastant profunda i té alguns trams amb dificultat. Altres: Cova de la de Lloma del Serruig i Cova de les Pates amb estalactites.

La pilota valenciana

Joc esportiu popular propi dels valencians. L'origen es remunta a l'Edat Mitjana, període en què s'han documentat partides als carrers dels pobles i ciutats i l'existència de trinquets, recinte allargat específic per a practicar la pilota.

Entre les diferents modalitats de pilota valenciana, la més jugada a la Costera és el Raspall. Es caracteritza perquè la pilota pot anar arran de terra i en aquest cas el pilotari ha d'efectuar el colp denominat raspada. Es juga amb la pilota de vaqueta.

Al Genovés trobarem el Museu de la Pilota, espai dedicat a la història, la divulgació, i la investigació d'aquest esport, que compta a més amb un trinquet.

7.- FESTES ÚNIQUES, MÚSICA I TRADICIONS

El caràcter festiu dels valencians es manifesta a la Costera de manera única. És una comarca de transició on conviuen les festes de Moros i Cristians celebrades als pobles de ponent i les Falles de les poblacions orientals. S'hi barregen les festes religioses, generalment patronals, i les profanes, algunes amb origen en els canvis estacionals i cicles agrícoles. Tot adobat amb la música de les bandes. D'interès especial són les festes del foc, les fires, la processó del Corpus i les dansades.

Les festes del foc

Les fogueres han anat assolint protagonisme al llarg dels segles en les festes patronals.

La més important, la més gran i famosa, és la que es crema la vespra de Sant Antoni Abat (17 de gener) a Canals. És tan voluminosa que comença a muntar-se més d'un mes abans, amb l'entrada de la primera soca el 8 de desembre.

A Cerdà també es fa una foguera en honor de Sant Antoni Abat. A Montesa, en honor a Sant Sebastià (20 de gener) es crema el dissabte més proper al dia del patró. També a l'Alcúdia de Crespins planten una foguera per Sant Onofre (12 de juny).

Les Fires

Fira de Xàtiva. Del 15 al 20 d'agost, és una de les fires més antigues que se celebra, per privilegi del rei Jaume I l'any 1250.

Fira de setembre de Canals. Se celebra la setmana central del mes.

Porrat de Torrent d'en Fenollet, se celebra el primer divendres de març, per privilegi reial.

Mostra alimentaria de la Costera. Vallada. Primer cap de setmana de setembre.

Al maig se celebra la **Mostra de vins de les Terres dels Alforins**, una cita per als amants del vi i que engloba diferents activitats: tastos de vins, degustacions gastronòmiques i activitats culturals.

En març a la Font de la Figuera se celebra **Tasta la Font**, una mostra que ofereix gastronomia, comerç i patrimoni.

Al Genovés al mes de maig la tradicional **Fira de Sant Pasqual** amb artesania, dansades, gastronomia i pilota valenciana.

El corpus de Xàtiva

Festa (civil i religiosa) d'origen medieval que representava en una processó teatralitzada l'adoració del Santíssim. Participaven els gremis d'oficis, les autoritats municipals i eclesiàstiques. Desfilen diversos personatges i es realitzen balls: la Moma que representa la virtut efectua el seu ball front els set pecats capitals, la magrana té cintes que els ballarins entrellacen, gegants i cabuts, cavallets, pastorets, la tortuga dels fusters, personatges bíblics...

A la Casa de Santandreu de Xàtiva s'exposen els diversos elements que participen en la processó.

La música de banda

Quasi tots els pobles tenen banda pròpia, moltes de les quals són centenàries. La popularitat de la música de les bandes les converteix en part essencial i inseparable de les festes.

Les dansades

Dansà de la Font de la Figuera. Dins de les festes patronals, se celebra el primer dijous de setembre i el dissabte següent. La dansà va ser recuperada a mitjan del segle XX i es realitza a la plaça major. Actualment hi participen al voltant de 120 parelles abillades amb la indumentària tradicional fontina del segle XVIII. L'acte finalitza amb les seguidilles que van accelerant el ritme. També hi ha una dansà infantil.

Dansà de Xàtiva. Se celebra la vespra de la festa de la Mare de Déu de la seu, el 4 d'agost per la nit. La dansà popular té lloc en la plaça de la Seu i a continuació s'entra dins del temple on es fa la ronda i es canten albades.

8.- UNA TERRA VIVA i SOSTENIBLE DE PRODUCTES AGROALIMENTARIS

Descobreix a la Costera els productes de la terra cultivats de manera sostenible. Els conreus històrics i la transformació tradicional de les matèries primeres obtingudes proporcionen uns productes agroalimentaris de gran qualitat. Tasta els nostres productes en els que trobaràs el sabor i l'essència de la comarca.

Oli i vi. Vi amb Denominació d'Origen València. En les zones de secà, especialment a Moixent i la Font de la Figuera, es produeix oli i vi. Productes de llarga tradició i gran qualitat dels que ja es té constància de la seua elaboració en temps dels fenicis i ibers.

Alls tendres. Amb Certificació de Qualitat. El conreu d'alls tendres en l'horta de Xàtiva ocupa quasi 2.000 fanecades i gràcies a la seua qualitat s'exporta a altres zones de la península. A finals d'hivern i principis de primavera se celebra *Firall* a Xàtiva, una fira dedicada al producte, amb menús elaborats per diferents restaurants, degustacions de tapes, concurs de fotografia, entre altres activitats.

Formatges. De les diverses varietats produïdes a la Costera, destaca el formatge blanquet elaborat a la Llosa de Ranes. És un formatge tendre i fresc típic de la comarca que es consum en cru i a la planxa.

També hi trobarem embotits artesanals elaborats a les diverses carnisseries dels pobles i cerveses artesanals.

A Barxeta també elaboren formatges de tradició familiar amb principis artesans, ecològics i sostenibles.

Cal destacar l'oferta de **productes agrícoles** de proximitat, amb verdures i fruita del temps que es pot trobar a les verduleries, sovint acompanyades del retolet "del terreny". Aquest productes naturals de proximitat, van del bancal a la taula i a més d'aportar qualitat i frescor, tenen el valor afegit de no incrementar el la despesa ecològica i econòmica que comportaria un transport llunyà.

9.- UN TERRITORI DE MUSEUS

La Costera ens ofereix un conjunt ampli de museus que ens mostren la forma de vida de la nostra gent al llarg de la Història. Estan dedicats a diverses matèries, especialment a les Belles Arts, l'Arqueologia o l'Etnologia. També en trobarem temàtics centrats en el món de la festa com les Falles o el Corpus.

LA FONT DE LA FIGUERA: Museu Històric-Etnològic.
C/del Molí, 55 • Tlf. 962 290 322
museu@lafontdelafiguera.net

MOIXENT: Museu Arqueològic.
C/ Poeta Gabriel Vila, 7 • Tlf. 690 115 083 / 962 295 010
museu@moixent.es

MOIXENT: Museu Pare Moreno (Museu parroquial)
C/ de les Santes Relíquies, s/n • Tlf. 962 295 010
ayto.moixent@cv.gva.es

MONTESA: Museu parroquial .
C/ de Santa Bàrbara, 6 • Tlf. 962 299 080 / 673 419 775 / 962 299 075
www.museudemontesa.com

MONTESA: Museu de l'oli – Almàssera.
C/ del Doctor Fernando VillaPedroso, 5 • Tlf. 962 299 080 / 673 419 775

CANALS: Museu Ricardo Tormo
Pavelló Municipal Ricardo Tormo
C/ del Mestre Josep Serrano, s/n • Tlf. 962 244 059 / 607 996 534

TORRELLA: Museu Etnològic Municipal
Casa de la Vila
C/ de Mossèn Ricard Climent, 10 • Tlf. 962 244 926 / 962 243 054
ayuntamientotorrella@e-ginsa.net

VALLADA: Museu Arqueològic Municipal
C/ del Santíssim Crist, 6 • Tl.: 962 257 009

LLANERA DE RANES: Museu Parroquial
Església parroquial • Plaça de Santa Teresa, s/n • Tlf. 962 254 203

LLANERA DE RANES: Museu Rafael Boluda
C/ dels Màrtirs, s/n • Tlf 962 254 201

LLANERA DE RANES: Museu Etnològic Luis Perales
Plaça de l'Església, 3 • Tlf. 962 254 201

ROTGLÀ I CORBERÀ: Museu del Tabac
Casa de la Vila • C/ de Madrid, 62 • Tlf: 962 254 002

LA LLOSA DE RANES: Museu de la Casa del Pou
C/ del Camí Reial, 96 • Tlf. 962 230 171

NOVETLÈ: Museu Etnològic
Centre Cívic • C/ de Pius XII • Tlf. 962 270 589
novetle@novetle.es

EL GENOVÉS: Museu de la Pilota
C/ del Mestre Hernández, 42 • Tlf. 657 868 611

XÀTIVA: Museu de la Seu
Col·legiata de Santa Maria • Plaça de Calixt III. s/n • Tlf. 962 281 481
museocolegiatadexativa@gmail.com

XÀTIVA: Museu Arqueològic de l'Almodí
C/ de la Corretgeria, 46 • Tlf. 962 276 597
https://xativaturismo.com/val/museu-almodi/

XÀTIVA: Museu de Belles Arts. Casa de l'Ensenyança
Plaça de l'Arquebisbe Mayoral, 2 • Tlf. 962 282 455
https://xativaturismo.com/val/museu-de-belles-arts/

XÀTIVA: Museu del Corpus
Església de Sant Domènec • C/ de Sant Domènec, 12
https://xativaturismo.com/val/

XÀTIVA: Museu Faller
C/ de Montcada, 28
https://xativaturismo.com/val/

Turisme La Costera

Tresors de l'interior

LA COSTERA - CANAL
mancomunitat de municipis

GENERALITAT VALENCIANA

TURISME COMUNITAT VALENCIANA

VALÈNCIA TURISME

PLA DE DINAMITZACIÓ I GOVERNANÇA TURÍSTICA DE LA MANCOMUNITAT DE LA COSTERA-CANAL

@turismelacostera @turismecostera @turismelacostera

www. turismelacostera.com